

ארכיון העבודה בשעה זו

בנובמבר שנה זו תמלאנה 20 שנה לקיום ארכיון ומוזיאון העבודה של הסתדרות העובדים העברים הכללית בא"י. שנים קשות עברו על המוסד הזה, שנות טלטולים מדירה לדירה, בעקבות המלחמות שפגעו בארצנו, שנות אבטלה גמורה מחוסר אמצעים ואפשרות של פעולה יעילה. יותר משלוש שנים נשאר הארכיון מיותם אחרי שמנהלו, הח' ד. קלעי, נפטר פתאום. כתוצאה מכל אלו השתררה בציבור דומיה מסביב למוסד, באין דאגה לטפוחו וחרדה לגורלו.

ואילו דוקא עכשיו עולה ערכו של הארכיון, וחשיבות פעלו נראית לעין יותר מאשר בכל זמן אחר. באו ימות שואה על גולת ישראל מחד וזכינו להקמת מדינת ישראל מאידך. מניחי היסוד לארכיון ראו כתפקידו העיקרי כינוס תעודות ואוסף גנזי תנועת העבודה בארץ-ישראל, ורק בקשר לזה, כתוספת, צורך באיסוף מקורות גם בגולה ובתנועת הפועלים הכללית.

אין ספק, שהיריעה התרחבה כעת. תנועת העבודה היהודית על שפעת זרמיה הרעיוניים המגוונים כמעט שחוסלה עם חיסול הגלויות בכמה מארצות אירופה. לא נעמד כאן על הסיבות שגרמו לכך, אולם אין להתעלם מהעובדה, שגם באמריקה, על רבבות הפועלים היהודים בארגונים מקצועיים ובמפלגות שונות, אינה קיימת תנועת פועלים יהודית בתור שכזו, העומדת ברשות עצמה ומשפיעה באופן ישיר על עיצוב הדמות של הישוב היהודי.

מדינת ישראל הנה, איפוא, הארץ היחידה, בה קיימת כעת תנועת פועלים יהודית מאורגנת, כיחידה סוציאלית, תרבותית, עצמאית. מדינת ישראל קמה כפרי המאמץ, המאבק והמלחמה של דורות חלוצים, פועלים ולוחמים, נושאי דבר השחרור הלאומי והסוציאלי של העם העברי. המדינה נולדה במזל של קיבוץ גלויות; כמעט בכל הגלויות והתפוצות נעשו המאמצים ואורגנו מתנות החלוצים והלוחמים לגאולת ישראל. הרבה שליחים היו לתנועת השחרור היהודית, תנועות שונות ומפלגות תרמו תרומתן למחשבה הגואלת ולמעשה המהפכני בתולדות עמנו.

בכור ההיתוך של תהליכי ההיסטוריה נתמזגו ונצרפו רעיונות ותכניות, שהשלימו האחד את השני, עד שהנסיון החלוצי דירבן ועיצב את ההלכה והמעשה, שנעשו קנין ההמונים, שמסרו נפשם על הגשמתם.

ברם הולכים וכלים האנשים, שעשו בעצמם את ההיסטוריה החדשה של עמנו, והדור הצעיר אינו יודע את אנשי ה„בראשית“ של תנועת העבודה בישראל, בעם ובמדינה. זורמים ומגיעים למדינת ישראל מאות אלפי עולים מכל הגלויות, ורק מתי מספר רוצים לדעת את הדרך, אותה עברנו עד הגיענו הלום. בינתיים עברו מן העולם ובטלו כמה מפלגות, שהיתה להן השפעה עצומה על התפתחות המחשבה הציבורית שלנו, ואין יורשים, שישמרו על הגחלת הדועכת ויספרו לדורות על תרומתן הרותנת, ולו רק בעקיפין, ועל פעלן למען תקומת העם והמדינה.

על ארכיון העבודה מוטל התפקיד לעשות מאמץ למען גאולת שארית הפליטה הרוחנית של תנועת העבודה היהודית בכל העולם כולו. כאן במדינת ישראל הוקם המרכז, אשר בו יש לרכז כל הניתן לריכוז ממורשת דורות. חוסלו ומתחסלים ישובים יהודים. יש מי שדואג להצלת הרכוש החמרי, אבל כמעט ואין דואג להצלת הערכים הרוחניים. מלבד אוצרות הגנונים שנשדדו, הוחרמו והושמדו על ידי הנאצים, הופקרו בעקבות השואה והחורבן אספים, ארכיונים, ספריות של מוסדות, ארגונים ציבוריים ואישיים בודדים, גנזי דורות, עדויות דוקומנטריות למאורעות שנתרחשו ולמעשים כבירים, שבזכותם אנו חיים ומהישגיהם אנו נהנים — כל אלה נעזבו או נשכחו במחבואיהם, באין להם גואל, בחינת „רכוש נטוש“.

תנועת העבודה במדינת ישראל מגשרת את העבר דרך ההווה עם העתיד. על כן בראש דאגת ארכיון העבודה: חיפוש וקביעת המקורות, מהם שאבו אנשי ה„בראשית“, איסוף הגנונים, רכישת האספים, התעודות, התצלומים, הפרטיכלים, כתבי־העת וכתבי־היד — גאולת המורשת.

שומה עלינו להחיש את פעולת החיפוש אחרי המקורות וגלוי האנשים הפעילים בימים ההם; אחרת נתקשה לפענח הרבה דברים, אם אפילו נמצאם בכתובים. כעת הכרחית ואפשרית גבית־עדות של אלה שעדיין חיים אתנו כיום, בטרם יקחו עמם את האוצרות הגנונים במוחתיהם עם הסתלקותם מהבמה הציבורית. כעת אפשר עדיין לדובב אותם, אם כבר אין כוחם אתם להעלות בעצמם את זכרונותיהם על הנייר.

מהנסיון למדנו, שאצל אנשים בודדים וכן במוסדות־ציבור נשארו, במקרה או שלא במקרה, תעודות רבות־ערך, ניירות, מכתבים בעלי חשיבות היסטורית, מבלי שבעליהם ידעו על כך או יתנו לבם לכך. הארכיון על ידי שליחיו, ידידיה עוזריו יאסוף כל פתק ויצרף כל רשימה יתומה אל אוצר גנזיו.

הארכיון אינו גורס גניזה לשמה. אין ערך לערמות כתבי־עת או כתבי־יד ותעודות, אפילו בחדרי ארכיון, אם לא תטפל בהם יד אומנת, יד אוהבת, למיין אותם ולחקור בהם, לגלות את הטמיר ולהעלות לאור השמש את הצפון במחשכי דורות. מחובתו של הארכיון לסלק את העש וקורי העכביש מ„שמות

בלויים" ולהפכם לאותיות פורחות המפחות רוח חיים בנכסי תרבות
„עתיקה" ועל ידי כך להקנותם לבוני המציאות החדשה.

בכתלי הארכיון מכונס כבר עכשיו חומר רב לקורות תנועת העבודה בארץ
ולא מעט נאגר על תנועת העבודה היהודית בתפוצות. מאות קומפלקטים של כתבי-
עת ויומני משקים, יותר מ-15 אלף תצלומים, כתבי-יד יקרי-המציאות של אבות
התנועה, דפים חשובים לתולדות התנועה הציונית-הסוציאליסטית, עזבונות של
מניחי היסוד של מפלגות, מורי דרכה של תנועת הפועלים בארץ.

החומר העשיר הזה טעון מיון, עיבוד וחקר כדי שנוכל להביא
בתערוכות ובפרסומים לציבור הרחב, לבני הנוער, לעורר אצלם ענין
לעיין בו וללמוד ממנו.

ארכיון העבודה עומד במשך השנה לעבור לדירתו החדשה, ב"בית לסיף",
והוא עושה צעדים כדי לצאת למרחב בפעולה ענפה ומסועפת. ישנו הסכם עקרוני
לשיתוף פעולה של הארכיון עם הוצאת הספרים „עם עובד", ועל ידי כך תובטח
הופעת הפרסומים בשטח המחקר של קורות תנועת העבודה היהודית בתבנית
גדולה ונאה.

ההנהלה החדשה, שמונתה על ידי הוועד הפועל של ההסתדרות, מהדקת
קשרים עם פעילי תנועת העבודה היהודית ועם מוסדות תרבות ברחבי תבל, למען
להקים ועדים של ידידי הארכיון, שיעמדו לימינו באיסוף חומר מגוון
וברכישת ספרי עזר, אנציקלופדיות, מלונים ודוקומנטציה בכל השפות.

הוועד הפועל של ההסתדרות פנה בקריאה לכל מוסדותיו וארגוניו להקדיש
תשומת לב מיוחדת להסדרת הארכיונים שלהם בפקוחו של ארכיון העבודה
ולהעביר אליו את החומר, שאין נזקקים לו עוד בשביל העבודה השוטפת.

הארכיון עומד בקשר הדוק עם „המרכז לתרבות והסברה" לפעול במשותף
בכל השטחים, ששני מוסדות התרבות של ההסתדרות עלולים וחייבים להיעזר
אהדי.

בכל הסמינריונים לספרנים הנערכים מטעם המרכז לתרבות יוקדשו מעתה
שיעורים לארכיונות, כדי שהספרנים ידעו לעזור לארכיון העבודה במסגרת
פעולתם הם.

כן יאורגנו מעתה ביקורים של פעילי ההסתדרות ושל אורחיה מהגולה
בארכיון להכיר מקרוב את מבחר הגניזה, ללמוד את ערך האספים ומשמעותה
החיונית של הפעולה הארכיונית לגבי מפעל התחיה, שעודנו בראשית התגשמותו.
ארכיון העבודה הוא המוסד הארכיוני המרכזי של ההסתדרות במדינת
ישראל. פירוש הדבר, הוא הנו המוסד המרכזי לדוקומנטים של תנועת העבודה
בעם ישראל כולו. ישנה התחלה של מוזיאון במוסד. טיפוח המוזיאון —
זהו דבר בעתו. מספר הגלויות המתחסלות הולך ורב. באירופה וכן במזרח
הקרב. עדות וקהילות שלמות מעתיקות את חייהן מהגולה למדינת ישראל; הללו
מביאות אתן לעתים לא רק מנהגים והרגלים, אלא גם חפצים שונים, ספרים
וכתבים, סמלים ומגילות, ספורים, אגדות וניגונים. לא הכל ולא אצל כולם משתמר
בתנאי המציאות החדשה. הכרחי לארגן קבוצות לשם הליכה אל העדות ואל

הקהילות של העלייה החדשה, להציל ולגאול את הנכס התרבותי שהביאו
בטרם ישתכח או ייעלם.

לכנס את המורשת, לאגור אותה, לטפחה ולמצות את התמצית המרעננת
והשופעת כח יצירה — זוהי משימת הארכיון ומוזיאון העבודה. אין זה יכול להיות
מעשה של חוקרים בודדים גרידא, היושבים בתוך כתלי המוסד. תרבות העם,
תרבות ההמונים, אינה כלואה בחדרים; היא לובשת צורה, פושטת צורה ומתגלמת
בתוך החיים השוטפים בשפע גלוייהם. פעילי התרבות, הבאים במגע ישיר עם העם,
החוזרים לכל פינות הישוב, לכל המוסדות והמשקים — חייבים לגול את האבן
מעל הבאר ולתת יד לארכיון.

כמעט בכל שטחי יצירתנו כאן בארץ הננו יכולים להצביע על „משוגעים
לדבר“, שהופיעו בשעתם כחלוצים, כראשונים ביזמתם ובפעלם, וסללו דרך
לכל העם. ארכיון העבודה מתאזר עתה לפעולת-תנופה, והוא זקוק לעוזרים-
ידידים! תיוצר אוירה ציבורית מסביב לארכיון בשנת העשרים לקיומו. יקומו
ויתגייסו לעזרתו ידידים תוך כוונה והחלטה לבצרו, לטפחו ולהבטיח לו אפשרות
של פעולה יעילה באיסוף הגניזה ובהחיאת קניני הרוח, שהיו פעם ויהיו גם
בעתיד נר למאבקנו וליצירתנו.